

### Література

1. Круш Л. М. Природничі екскурсії в навчально-дослідній діяльності учнів / Л. М. Круш // Біологія. Шкільний світ. – 2012 - № 11 (347) – с. 2 – 8.
2. Кузнецова В. І. Нестандартні форми проведення занять з біології в 6-10 класах / [Кузнецова В. І., Семененко О. П., Упатова І. П., Чурилова А. І.]. – Харків : Скорпіон, 2002. – 152 с.

### ЕКОЛОГО-ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

*Н.О. Гуріненко, О.П. Пічка  
м. Полтава, Україна*

Людина як особистість формується та існує в системі суспільних відносин, будучи соціальною істотою, для якої характерні цілеспрямованість і саморегуляція. Необхідною умовою існування будь-якої суспільної формації, як відомо, слугують розроблені людьми норми права, які регулюють поведінку і взаємини між індивідами, між особистістю та суспільством.

Актуальність еколого-правової освіти, культури та виховання зумовлена тим, що, по-перше, кризова ситуація в економіці й орієнтація на ринковий шлях розвитку викликає одночасно інтенсивне і екстенсивне природокористування та антропогенний тиск на навколишнє середовище. У зв'язку з цим у фізичних осіб, які організують та здійснюють господарську діяльність, повинна бути сформована екологічна правосвідомість, яка сприяла б розумному оптимальному поєднанню екологічних та економічних інтересів такої діяльності. По-друге, не дивлячись на широке застосування природоресурсових, природоохоронних та інших норм екологічного законодавства, багато членів суспільства не володіють необхідними еколого-правовим знаннями і часто проявляють необізнаність в проблемах природокористування і природоохоронної діяльності. Цьому в значній мірі сприяє відсутність системного, дієвого різнорівневого механізму правового регулювання процесу формування екологічного виховання та правосвідомості [5]. По-третє, вплив ноосфери на біосферу поставив перед усім людством, а не окремою країною або островом екологічну проблему.

Екологічне виховання передбачає формування в людини уважного ставлення до проблем навколишнього середовища. Турбота про природні багатства, бережливе використання природних ресурсів є найважливішими завданнями екологічного виховання, тому необхідним є залучення до природозберігаючої роботи; розвиток екологічної культури тощо [2].

Правове виховання спрямоване на формування високої правової культури особистості, підвищення рівня її правосвідомості. Вирішує ряд питань: розширення запасу правових знань, формування стійких морально-правових цінностей, глибокої переконаності в необхідності виконання вимог законодавства. Правове виховання прищеплює непримиренність до будь-яких порушень законності, готовність брати участь в охороні правопорядку.

Вихованням є складний і багатогранний процес формування особистості, створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку. Виховання як цілеспрямований процес здійснюється певними шляхами або методами.

Методи виховання – шляхи досягнення оптимальних педагогічних результатів відповідно до поставлених виховних цілей [1].

На різних вікових періодах методи будуть різними і залежатимуть від індивідуально-особистісних характеристик учнів. На сьогодні виділяють кілька груп методів, в основу яких покладено цілісну структуру діяльності, що включає усвідомлення процесу діяльності, її організації, стимулювання; контроль і аналіз результатів.

Для початкової школи оптимальними є методи формування свідомості особистості – передбачають вплив на свідомість, почуття і волю з метою формування поглядів і

переконань. До них належать переконання і особистий приклад.

Переконання являє собою систему усвідомлених потреб особистості, спонукаючих її поступати відповідно до своїх поглядів, принципів, світогляду. Основними формами впливу є бесіди, лекції, диспути, зустрічі, конференції.

Особистий приклад – цілеспрямований і систематичний вплив вихователя на вихованців силою особистого прикладу, а також усіма видами позитивних прикладів діяльності інших людей як зразків для наслідування, ідеалу в житті [1].

Основна та старша школа можуть керуватися методами організації і формування досвіду суспільної поведінки та методами стимулювання діяльності й поведінки.

Методи організації і формування досвіду суспільної поведінки передбачають організацію діяльності вихованців та формування досвіду суспільної поведінки. До них належать педагогічна вимога, громадська думка, вправління, привчання, доручення, створення виховних ситуацій [3].

Педагогічна вимога містить в собі педагогічний вплив на свідомість вихованця з метою спонукати його до позитивної діяльності або гальмувати його дії та вчинки, що мають негативний характер. Може впливати як на свідомість, так і на активізацію вольових якостей, сприяти формуванню позитивних навичок поведінки.

За допомогою громадської думки людину можна переконати в хибності поглядів чи в неналежній поведінці. Людина бачить, як реагують товариші, колеги на ті чи інші погляди, поведінку, діяльність людей і починає прислухатися до громадської думки.

Привчання є організацією планомірного і регулярного виконання вихованцями певних дій з метою їхнього переходу у форми суспільної поведінки.

Доручення має на меті врегулювання позитивних якостей через довіру до вихованця.

Створення виховних ситуацій полягає у спеціально організованих педагогічних умовах для формування в учнів позитивної поведінки та подолання недоліків.

Методи стимулювання діяльності і поведінки – покликані регулювати, корегувати і стимулювати діяльність та поведінку вихованців. До них належать змагання, заохочення і покарання [1].

Постаючи як конкуренція, боротьба є рушійною силою розвитку, ствердження особистості, забезпечує випробування людиною своїх здібностей, відчуття товариської взаємодопомоги, сприяє розвитку нахилів, духовних якостей людини.

Основою заохочення є схвалення, позитивна оцінка дій і вчинків з метою спонукання вихованців до їх повторення. Полягає в тому, що відчуття задоволення, радості, зумовлені громадським визнанням зусиль, старань, досягнень, зміцнюють впевненість у своїх силах, викликає приплив енергії, піднесений настрій, готовність до роботи, забезпечує добре самопочуття.

Покарання передбачає засудження дій і вчинків, що суперечать нормам суспільної поведінки, з метою їх припинення, запобігання в майбутньому [4]. Покарання корегує поведінку людини, але його використання вимагає педагогічного такту і відповідної майстерності. Варто зазначити, що у вихованні в більшості ситуацій кращий результат дає переважне застосування заохочень з дуже обдуманим та обережним використанням покарань.

Методи самовиховання доречно використовувати в більш зрілому віці, тобто у вузах, коли вже сформовані знання, уміння, навички теорії та практика раціонального природокористування і охорони природи, які потрібно лише покращувати; вони спрямовані на систематичну і цілеспрямовану діяльність особистості з удосконалення її позитивних якостей та подолання негативних. До методів самовиховання належать самопізнання, самоставлення, саморегуляція.

Самопізнання допомагає в пізнанні свого внутрішнього світу, сильних і слабких проявів своєї особистості.

Самоставлення розкриває ставлення людини до себе, яке виражається в самоповазі. Вона формується на основі усвідомлення особистістю своїх чеснот, результатів діяльності,

ставлення оточуючих і виявляється в самооцінці. Від самооцінки залежать взаємини людини з її оточенням, її самокритичність, самовимогливість, ставлення до своїх успіхів і невдач. Вона впливає на ефективність діяльності людини і подальший розвиток її особистості [1].

Саморегуляція є здатністю людини керувати собою на основі сприймання й усвідомлення актів своєї поведінки та психічних процесів. В педагогіці визначають прийоми саморегуляції: самопідбадьорення, самохвалення, самонаказ, самовладання, самообмеження, самонавіювання, самостимулювання, самоконтроль.

Еколого-правові знання є одним з компонентів екологічно-правового виховання, якому відповідає певний рівень екологічної зрілості: від елементарних екологічно-правових знань, уявлень молодшого шкільного віку до їх глибокого усвідомлення і практичної реалізації на вищих рівнях. Умовно можна виділити наступні рівні еколого-правової зрілості: початковий (інформативно-підготовчий), основний (базово-світоглядний), вищий, профільно-фаховий (світоглядно-зрілий). Екологічно-правове виховання здійснюється за посередництвом впливу на свідомість в процесі формування особистості з метою розвитку соціально-психологічних установок і активної громадянської позиції.

В процесі еколого-правового виховання формується певна система екологічних цінностей, які визначають бережливе ставлення людини до природи, спонукають її до виконання та застосування еколого-правових норм. У свідомість індивідів закладаються морально-етичні основи цивілізованого сприйняття, відображення та вираження вимог природноресурсового та природоохоронного законодавства, раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища.

Отже, результатом еколого-правового виховання є формування у людини еколого-правового стилю мислення, еколого-правової культури та етики, необхідних екологічних, моральних, правових поглядів на природу та місце людини в ній, екологічно коректної поведінки, активної екологічної позиції.

#### Література

1. <http://www.posibnyky.vntu.edu.ua/psihologiya/r434.htm>
2. Барбашова Н. Право на безпечне середовище: проблеми промислово розвинутого регіону [Текст] / Н. Барбашова // Право України. – 2006. – №1. – С.124-128.
3. Гетьман А. Методологічні засади становлення правових основ охорони довкілля [Текст] / А. Гетьман // Право України. – 2011. – № 2. – С. 11–19.
4. Марушевський Г.Б. Дотримання екологічних прав [Текст] / Г. Б. Марушевський // Екологічний вісник. – 2007. – №1. – С.23-28.
5. Рябець К. Вплив рівня екологічної правосвідомості громадян на кількість адміністративних правопорушень [Текст] / К. Рябець // Право України. – 2008. – №10. – С.44–48.

#### ГРА ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

*Н.О. Гуріненко, А.Ю. Телевна  
м. Полтава, Україна*

Важливим засобом впливу на фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток особистості школяра є продумана й цілеспрямована організація навчально-пізнавальної діяльності, що вважається найважливішою суспільною діяльністю дітей шкільного віку.

Досвід переконливо засвідчує, що педагогічно змодельована програма організації навчально-пізнавальної діяльності як під час уроків, так і в процесі позакласної і позашкільної роботи з різними групами учнів робить педагогічно важливий вплив не лише на збагачення обсягу знань, а й на формування і розвиток особистості учня в цілому.

Проблема організації навчально-пізнавальної діяльності школярів знайшла глибоке обґрунтування в працях педагогів А.М. Алексюка,

Н.І. Бібік, М.О. Данилова, І.Я. Лернера, В.О. Онищука, В.Ф.Паламарчука, О.Я. Савченка, Г.І. Щукіної, Т.І. Шамової та ін.